

Исходя из проведенного анализа информации, представленной в табл. 1 – 3, можно сформулировать некоторые выводы о КА.

Возможный вариант решения задачи: решение осуществляется методом экспертных оценок, при котором выбирается группа экспертов. Этой группе дают задания выбора, и, по их мнению, определяют правильность ответов, что приводит к получению приемлемого результата по терминологии. Например, полученные результаты анализа КА во временном диапазоне могут иметь вид, представленный на рис. 2.

На основе полученных данных в табличной форме были построены функциональные зависимости объективных оценок тенденции актуальных исследований в сфере ЭИБ (рис. 2 – 4).

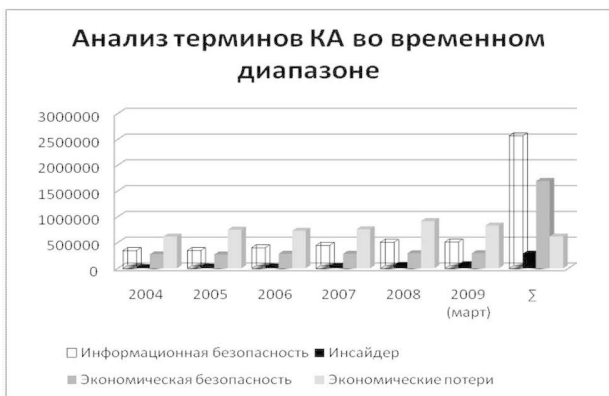


Рис. 2. Распределение терминов КА во временном диапазоне



Рис. 3. Средние значения количества ссылок на термины

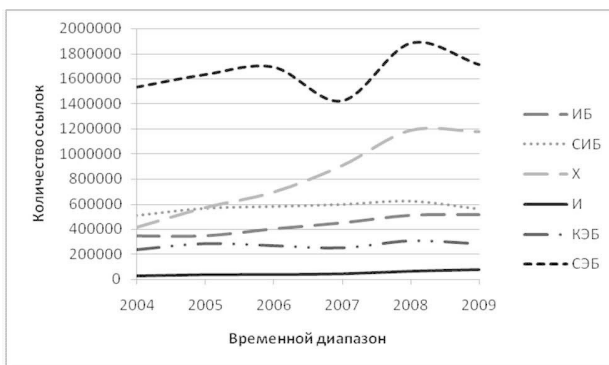


Рис. 4. Динамика изменения ссылок по выбранным временным интервалам

Таким образом, косвенно были оценены интересы, проявляемые к сфере ЭИБ в части, относящейся к КА. Результаты проведенного статистического исследования показали некоторую потерю интереса к сфере ЭИБ в период 2006 – 2008 гг.

и довольно значительный рост после 2008 г. В некотором смысле это объясняется ситуацией с развитием современной экономики, однако очевидно следующее, что, во-первых, данная отрасль не ощущает спада в развитии, во-вторых – сфера ЭИБ получает повышенный интерес со стороны исследователей в периоды экономических и финансовых кризисов, а также спада уровня развития мировой экономики.

Кроме того, представленный анализ можно использовать как методические основы для предварительного исследования области интересов молодых ученых или аспирантов. Это позволит получить в некоторой степени объективную оценку актуальности проводимых или планируемых исследований в практически любой сфере интересов.

**Литература:** 1. Кавун С. В. Информационная безопасность в бизнесе : научн. изд. / С. В. Кавун. – Харьков : Изд. ХНЭУ, 2007. – 408 с. 2. Андрощук Г. А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны : монография / Г. А. Андрощук, П. П. Крайнев. – К. : Издательский дом "Ин Юре", 2000. – 400 с. 3. Козаченко Г. Б. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г. Б. Козаченко, В. П. Домарьов, О. М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с. 4. Олейников Е. А. Основы экономической безопасности (государства, регион, предприятие, личность) / Е. А. Олейников ; под ред. Е. А. Олейникова. – М. : ЗАО "Бизнес-школа "Интеллект-Синтез", 1997. – 288 с. 5. Пономаренко В. С. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование : монография / В. С. Пономаренко, Т. С. Клебанова, Н. Л. Чернова. – Харьков : ИД ИНЖЭЖ, 2004. – 143 с. 6. Малюк А. А. Информационная безопасность: концептуальные и методологические основы защиты информации : учебн. пособ. для вузов / А. А. Малюк. – М. : Горячая линия – Телеком, 2004. – 280 с. 7. Зарождение науки [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bestreferat.ru/referat-12548.html>.

Стаття надійшла до редакції 27.08.2009 р.

УДК 334.78:336.71

Азаренков Г. Ф.

## ВЗАЄМНІСТЬ У ВПЛИВАХ НА РОЗВИТОК МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ РЕАЛЬНОГО ТА ФІНАНСОВОГО СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ

*The importance of consideration of influence between various subjects of managing of real and financial sectors of economy is generalized. Separate statistical data about functioning and development of subjects of managing of real and financial sectors of economy is considered. Reciprocity in influence between subjects of managing of real and financial sectors of economy on the basis of constructed regression equations construction is defined.*

Управління економічними процесами (у широкому розумінні їх визначення) та діяльністю окремих суб'єктів господарювання потребує проведення різнопланових досліджень за досить значними обсягами статистичного матеріалу. Особливо значущими такі дослідження стають під час зародження і розвитку кризових явищ, бо дозволяють мінімізувати наслідки

та час впливу таких явищ з погляду стабільного й динамічного функціонування як економічної системи в цілому, так й окремих її елементів та суб'єктів господарювання. При цьому ключовим питанням у таких дослідженнях слід вважати врахування впливів фінансового сегмента ринку на розвиток суб'єктів господарювання, які належать до реального сектору економіки. Це обумовлено як необхідністю визначення сталості руху фінансових потоків, так і здатністю виробничих (промислових) підприємств створювати нову вартість у мінливих умовах господарювання, що відбивається, зокрема, на їх фінансовій складовій. Отже, питання аналізу взаємозалежного розвитку виробничих підприємств, банківського сектору та інших сегментів фінансового ринку є вкрай важливими та значущими. Це у підсумку й визначає актуальність обраного напрямку дослідження, його практичну спрямованість, зокрема, із погляду вирішення проблемних питань з подолання наслідків сучасної глобальної фінансової кризи.

Безпосередній аналіз, з відміченого напрямку дослідження, вказує на те, що науковці визначають за доцільне ґрунтовний розгляд таких досліджень з погляду різних аспектів. Так, наприклад, Я. А. Жаліло та В. Є. Воротін визначають фактори впливу на стабільне економічне зростання вітчизняних підприємств з урахуванням змін у фінансовому секторі економіки [1]; Л. В. Дікань та О. О. Вороніна аналізують внутрішні фактори фінансової сталості розвитку промислових підприємств [2]; Т. Унковська та К. Данилова докладно розглядають вплив валютних та цінних шоків на розвиток експорто- та імпорто-орієнтованих галузей промисловості [3]; В. Г. Бикова наголошує на вдосконаленні організації й управлінні ресурсним обміном з метою тривалого функціонування різних економічних суб'єктів, що базується на врахуванні взаємних впливів між такими суб'єктами [4].

Разом з цим, також слід виділити роботи науковців, у яких узагальнюються та аналізуються статистичні оцінки функціонування промислових підприємств, банківських установ та їх взаємні впливи на стабільність розвитку один на одного. До таких досліджень можна віднести праці С. Савлука, Б. Данилишина, Ю. Дяченко та ін. [5 – 7].

Однак, незважаючи на різноплановість аналізу функціонування суб'єктів господарювання реального та фінансового секторів економіки, виникають нові запитання з погляду розвитку таких об'єктів дослідження. Це пов'язано як із мінливими умовами функціонування різних суб'єктів господарювання, так і з визначенням нових підходів щодо осмислення попереднього економічного розвитку з метою уникнення можливих помилок у майбутньому. Тож у підсумку як основну мету даної роботи слід визначити за необхідне проведення узагальнюючого аналізу функціонування та розвитку суб'єктів господарювання реального та фінансового секторів економіки.

Визначаючи необхідність проведення узагальнюючого аналізу функціонування та розвитку суб'єктів господарювання реального та фінансового секторів економіки, звернемо увагу, насамперед, на функціонування підприємств промисловості та банківського сектору економіки. ґрунтовність такого розгляду визначається тезою вступу даної роботи та тим, що саме підприємства промисловості складають значну частину ваги реального сектору вітчизняної економіки. Разом з цим, також слід враховувати, що саме підприємства промисловості утворюють основу інноваційно-інвестиційного потенціалу розвитку країни. Водночас, банківський сектор економіки є ключовим гравцем на вітчизняному фінансовому ринку. Утім, аніж провести відмічений вище аналіз, слід обрати узагальнюючі показники розвитку підприємств промисловості та банківського сектору. Як такі показники варто обрати обсяги реалізації промислової продукції, що також визначає динаміку внутрішнього валового продукту, та обсяги наданих кредитів нефінансовим корпораціям, до яких відносяться й промислові підприємства та питома вага яких у загальній структурі кредитного портфелю банків є досить значною [8]. Відповідно до зроблених зауважень на рис. 1 подано загальну динаміку абсолютних значень та темпів зміни такої динаміки відповідно до обсягів реалізованої продукції та наданих кредитів нефінансовим корпораціям (узагальнено та обчислено на основі даних [9; 10]).

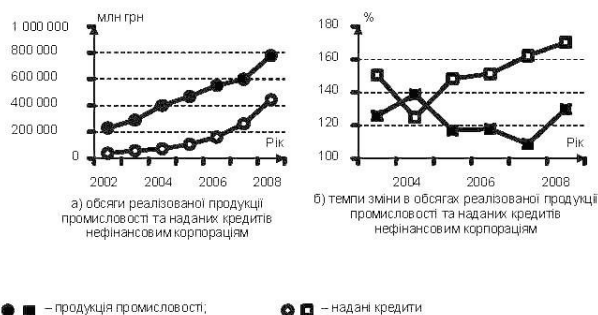


Рис. 1. Динаміка обсягів та темпів зміни значень реалізованої продукції промисловості та наданих кредитів нефінансовим корпораціям за підсумками 2002 – 2008 років

Як видно з даних рис. 1а, динаміка обсягів реалізованої продукції промисловості та наданих кредитів нефінансовим корпораціям протягом досліджуваного періоду є позитивною. Тобто, з року в рік як обсяги реалізованої продукції, так й обсяги наданих кредитів є зростаючими. При цьому за даними рис. 1а видно, що значення обсягів реалізованої продукції промисловості перевищують обсяги наданих кредитів. Отже, можна було б говорити про те, що саме динаміка розвитку підприємств промисловості не лише визначає тенденції у наданні кредитів нефінансовим корпораціям, а й стимулює такі тенденції. Проте односпайно визначити таку тезу як головну заперечують дані рис. 1б, де наведено динаміку темпів зміни в обсягах реалізованої продукції промисловості та наданих кредитів нефінансовим корпораціям. Як видно з даних рис. 1б, загалом на досліджуваному інтервалі темпи зміни в обсягах реалізованої продукції промисловості є спадними, а темпи зміни в обсягах наданих кредитів нефінансовим корпораціям – висхідними. Хоча поряд із цим можна відмітити, що темпи зміни в обсягах реалізованої продукції промисловості в останньому періоді на досліджуваному інтервалі значно зросли. Утім поясненням такого зростання темпів зміни в обсягах реалізованої продукції промисловості за підсумками 2008 року можуть бути суттєві курсові коливання національної грошової одиниці, що вплинуло на загальний підсумок обсягів реалізованої продукції промисловості у 2008 році з погляду експортованої продукції.

Також неоднозначність у визначенні впливів з погляду динаміки обсягів реалізованої продукції промисловості та наданих кредитів нефінансовим корпораціям привносить розгляд таких даних у їх щомісячному вимірі (рис. 2, узагальнено та обчислено на основі даних [9; 10]).

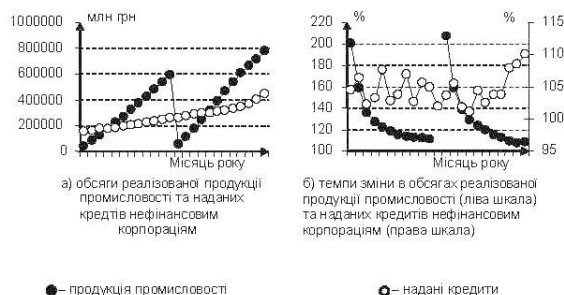


Рис. 2. Динаміка обсягів та темпів зміни значень реалізованої продукції промисловості та наданих кредитів нефінансовим корпораціям за підсумками 2007 – 2008 років у їх щомісячному вимірі

Зокрема, дані рис. 2 свідчать про те, що щомісячне подання обсягів та темпів зміни реалізованої продукції промисловості відображається у вигляді наростаючого підсумку протягом року, в той час як щомісячне подання обсягів та темпів зміни наданих кредитів нефінансовим корпораціям відображається у вигляді остаточних значень на кінець аналізованого періоду.

При цьому з даних рис. 2б видно, що темпи зміни в обсягах реалізованої продукції промисловості мають спадний тренд у розрізі окремих років, який є таким, що відповідає експоненціальному закону. Водночас темпи зміни в обсягах наданих кредитів нефінансовим корпораціям є такими, що чергуються та за підсумками 2007 року визначаються спадним трендом, а за підсумками 2008 року – висхідним.

Отже, для визначення питання взаємного впливу з погляду функціонування та розвитку суб'єктів господарювання реального та фінансового секторів економіки доцільно застосувати більш складний інструментарій, яким може бути регресійний аналіз.

Виходячи з позначеного вище зауваження, звернемо увагу на проведення регресійного аналізу щодо визначення напрямку впливу у розвитку суб'єктів господарювання реального та фінансового секторів економіки. Насамперед, в даному контексті проаналізуємо вплив обсягів наданих кредитів нефінансовим корпораціям на сталість функціонування підприємств промисловості, узагальненням чого, зокрема, є обсяги реалізації промислової продукції. Для цього розглянемо регресійне рівняння між відповідними рядами даних у їх щорічному поданні згідно з узагальненням на рис. 1:

$$VPP_{2002-2008} = 0,939 \cdot VKK_{2002-2008} \quad (1)$$

де  $VPP_{2002-2008}$  – обсяги реалізації продукції промисловості за підсумками 2002 – 2008 років;

$VKK_{2002-2008}$  – обсяги наданих кредитів нефінансовим корпораціям за підсумками 2002 – 2008 років. Достовірність рівняння за формулою 1 підтверджується скорегованим по Тейлу коефіцієнтом детермінації із значенням 0,88 та значущою  $t$ -статистикою за стандартизованим коефіцієнтом регресії при  $p$ -рівні 0,0017.

Тож відповідно до рівняння за формулою (1) можна говорити про те, що існуюча динаміка обсягів наданих кредитів нефінансовим корпораціям сприяла збільшенню загального обсягу реалізованої промислової продукції протягом 2002 – 2008 років. Це ж підтверджують й дані регресійного аналізу відповідно до зміни обсягів реалізованої продукції промисловості та наданих кредитів нефінансовим корпораціями протягом 2007 та 2008 років у поданні таких даних в їх щомісячному вимірі (див. рис. 2а):

$$VPP_{2007} = 0,997 \cdot VKK_{2007} \quad (2)$$

$$VPP_{2008} = 0,934 \cdot VKK_{2008} \quad (3)$$

де  $VPP_{2007}$ ,  $VPP_{2008}$  – обсяги реалізації продукції промисловості за підсумками 2007 та 2008 років відповідно у їх щомісячному вимірі;

$VKK_{2007}$ ,  $VKK_{2008}$  – обсяги наданих кредитів нефінансовим корпораціям за підсумками 2007 та 2008 років відповідно у їх щомісячному вимірі. Достовірність рівняння за формулами (2) та (3) підтверджується скорегованими по Тейлу коефіцієнтами детермінації із значеннями 0,99 та 0,87 відповідно і значущою  $t$ -статистикою за стандартизованими коефіцієнтами регресії при  $p$ -рівні 0,0000 та 0,0001 відповідно.

Утім слід вказати, що банківський сегмент не є єдиною складовою вітчизняного фінансового ринку. Тож питання оцінки впливу фінансового ринку на сталість розвитку промислових підприємств було б неповним без урахування й інших складових фінансового ринку, що особливо є доречним, зокрема, з погляду визначення факторів розвитку кризових явищ.

Тож у такому аспекті досить суттєвим є врахування динаміки розвитку страхового ринку, який покликаний по суті, нівелювати можливі негаразди у функціонуванні та розвитку різних суб'єктів господарювання. При цьому як показники страхового ринку можна обрати валові страхові премії та виплати відносно страхування фінансових ризиків, що корелює з обраним напрямком даного дослідження.

Загальна динаміка рядів даних за підсумками 2002 – 2008 років щодо валових страхових премій та виплат у розрізі страхування фінансових ризиків характеризується такими даними (власні розрахунки за даними [11]):

стандартне відхилення обраних рядів даних складає 2 247,344 млн грн та 490,431 млн грн відповідно;

середнє значення – 4 307,186 млн грн та 605,229 млн грн; медіана – 3 807,4 млн грн та 566,9 млн грн.

Тож, відповідно до отриманих вище регресійних рівнянь, також можна подати залежності між рядами даних, які визначають обсяги реалізації продукції промисловості та обсяги валових страхових премій і виплат у розрізі страхування фінансових ризиків. Утім загалом відповідні регресійні залежності можуть включати й ряди даних, які визначають також динаміку наданих кредитів нефінансовим корпораціям. Таким чином, в цілому доцільним є застосування множинної регресії для визначення впливів між аналізованими рядами даних. Відповідно до цього можна отримати різні регресійні рівняння, які відображають окремі комбінації впливів між обраними рядами даних:

$$VPP = 0,116 \cdot VKK + 0,158 \cdot VP + 0,893 \cdot VV \quad (4)$$

$$VPP = 0,958 \cdot VKK + 0,139 \cdot VP \quad (5)$$

$$VPP = 0,122 \cdot VKK + 0,862 \cdot VV \quad (6)$$

$$VPP = 0,158 \cdot VP + 1,002 \cdot VV \quad (7)$$

де  $VPP$  – обсяги реалізації продукції промисловості за підсумками 2002 – 2008 років;

$VKK$  – обсяги наданих кредитів нефінансовим корпораціям за підсумками 2002 – 2008 років;

$VP$  – обсяги валових страхових премій у розрізі страхування фінансових ризиків за підсумками 2002 – 2008 років;

$VV$  – обсяги валових страхових виплат у розрізі страхування фінансових ризиків за підсумками 2002 – 2008 років. Достовірність рівняння за формулами (4) – (7) підтверджується скорегованим по Тейлу коефіцієнтом детермінації, значення якого є не меншим аніж 0,9.

Аналіз регресійних рівнянь відповідно до формул (4) – (7) свідчить, зокрема, про досить значний вплив на сталість отриманих обсягів реалізованої продукції промисловості з боку динаміки значень валових страхових виплат у розрізі страхування фінансових ризиків. Тобто, інакше кажучи, з погляду страхового ринку як складової частини фінансового ринку, більш важливою є сталість відшкодування можливих втрат щодо настання тих чи інших фінансових ризиків, аніж вартість такого страхування. Тож питання взаємного узгодження обсягів наданих кредитів та страхування фінансових ризиків слід визначати, насамперед, з точки зору виконання своїх зобов'язань з боку страхових компаній. При цьому це є ключовим питанням під час розвитку фінансової кризи, коли доступ до активів страхових компаній є обмеженим внаслідок застосування обмежень щодо зняття депозитів загалом.

Таким чином, у статті роботі окреслено взаємність у впливах на розвиток між суб'єктами господарювання реального та фінансового секторів економіки. При цьому таке окреслення здійснено на основі врахування різної множини можливих впливів, що узагальнюється в динаміці відповідних рядів даних. Також показано важливість врахування на розвиток реального сектору економіки й впливів між різними суб'єктами господарювання фінансового сектору зокрема.

Утім, з метою визначення можливих змін щодо розвитку суб'єктів господарювання реального сектору економіки також слід розглянути й впливи, які обумовлені зміною курсової політики, ризиками ціноутворення на енергоносії та сировину тощо. Тож як напрямок подальших досліджень можна вважати за доцільне узагальнення окремих впливів щодо функціонування та розвитку суб'єктів господарювання різних секторів і галузей економіки, а також визначення схеми подання і врахування таких впливів.

**Література:** 1. Динаміка зростання та ризики нестабільності економіки України в 2008 році / Я. А. Жаліло [та ін.]; за заг. ред. В. Є. Воротіна. – К.: НІСД, 2008. – 108 с. 2. Дікань Л. В. Фінансовий результат підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз: монографія / Л. В. Дікань, О. О. Вороніна. – Харків: СПД ФО Лібуркіна Л. М., 2008. – 92 с. 3. Унковська Т. Моделювання впливу валютних та цінових шоків на формування експорту. Ефект гістерезису / Т. Унковська, К. Данилюва // Вісник НБУ. – 2006. – № 8. – С. 59–63. 4. Бикова В. Г. Інноваційне управління ресурсним обміном в економічних системах / В. Г. Бикова // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 101–108. 5. Данилишин Б. Підсумки розвитку промислового виробництва у січні – лютому 2009 року свідчать про необхідність суттєвої модернізації експортно-орієнтованих галузей та стимулювання внутрішнього попиту / Б. Данилишин // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 6. – С. 2–3. 6. Дяченко Ю. Про питання співвідношення та обчислення фінансового і реального секторів економіки / Ю. Дяченко // Економіка України. – 2009. – № 3. – С. 38–45. 7. Савлук С. М. Стимулювання нарощування власного капіталу банків / С. М. Савлук // Фінанси України. – 2009. – № 2. – С. 111–117. 8. Христофорова О. М. Кредитні потоки банків: теоретичне узагальнення, аналіз, управління / О. М. Христофорова. – Харків: Константа, 2005. – 106 с. 9. Бюлетень НБУ. – 2009. – № 1. – 177 с. 10. Бюлетень НБУ. – 2009. – № 3. – 196 с. 11. Інформація про стан і розвиток вітчизняного страхового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.dfp.gov.ua](http://www.dfp.gov.ua).

Стаття надійшла до редакції  
14.07.2009 р.

УДК 330.5:342.841

**Мартюшева Л. С.  
Полтініна О. П.**

## ОСНОВНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПІДХОДИ ДО ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМИ РЕЙДЕРСТВА В УКРАЇНІ

*The essence and basic factors of raidership are exposed; the scale and rate of raidership in Ukraine are determined; the means of take-overs and acquisitions and negative consequences of raidership are defined; the basic ways of overcoming raidership in Ukraine are developed in the article.*

Після розпаду Радянського Союзу та здобуття незалежності, більшість підприємств самостійних держав, створених із колишніх республік, зіткнулися з низкою суттєвих проблем. До найбільш значущих із них відносяться:

- невідповідність чинного законодавства стану та реаліям економіки;
- необхідність оволодіння новими методами впливу на попит та пропозицію на внутрішньому та зовнішньому ринках;

необхідність поновлення старих та налагодження нових зв'язків із контрагентами;

труднощі з визначенням ефективного власника через механізм роздержавлення.

Вирішення вказаних проблем багато в чому залежало і залежить від того, наскільки, по-перше, ефективною та дієвою є система менеджменту на підприємстві, по-друге, наскільки власники, через механізм роздержавлення та приватизації, вдало сформували систему співпраці з провідними фахівцями.

Сьогодні велика кількість вчених приділяє увагу проблемі визначення рейдерства [1], причинам рейдерських атак [2 – 4] та перспективам подолання рейдерських посягань [1 – 3]. Проаналізувавши роботи спеціалістів, які займаються вивченням проблеми рейдерства, можна свідчити про те, що не існує спільної думки щодо визначення поняття рейдерства, а також класифікації видів та перспектив його подолання.

Окреслені проблеми актуальні також і через те, що процес переходу підприємств із державної у приватну або колективну організаційно-правову форму власності здебільшого був недостатньо прозорим. Як наслідок, дотепер не знято протиріччя між претендентами на власність (чи її частку) окремих суб'єктів господарювання. У деяких ситуаціях це протиріччя знімається незаконним шляхом (наприклад, через судові рішення), а використовуються методи примусового захоплення майна, які отримали назву рейдерства. Узагальнюючи визначення сутності цього явища, яке дають у своїх роботах провідні вчені [1 – 3], під рейдерством слід розуміти примусове (силове) захоплення підприємства зацікавленими особами (або їх групами), з переходом права власності на його активи без законних на те підстав (або їх фальсифікація) чи перехід права власності з використанням недоліків законодавства або установчих документів, яке може призвести як до негативних наслідків для підприємства (примусове банкрутство, санація, розпродаж майна підприємства), так і до його переходу на новий якісний рівень управління (через зміну власника на більш ефективного).

Процеси такого силового, недружнього поглинання підприємства особливо посилюються в умовах нестійкої економічної ситуації в державі, коли спостерігається спад економіки не тільки за об'єктивних причин (інфляція, безробіття, нестабільність національної валюти, скорочення виробництва у найважливіших для національної економіки сферах тощо), але й коли мають місце приховані процеси (зокрема, приховане безробіття, згортання проектів довгострокових інвестицій тощо).

Залежно від методів, які використовуються для привласнення активів суб'єктів господарювання, розрізняють три основні види рейдерства: "біле", "сіре", "чорне" [2].

"Біле" рейдерство характеризується використанням виключно законних підстав для отримання права власності на активи суб'єктів господарювання. Його можна вважати елементом переходу підприємства на новий етап більш ефективного управління.

"Сіре" рейдерство реалізується з використанням частково сфабрикованих рішень суду, подвійних зборів акціонерів. У цьому випадку рейдери своїми діями балансують на межі законності.

"Чорне" рейдерство характеризується захопленням майна підприємства шляхом фальсифікації документів, часто із застосуванням фізичної сили.

У додаток до такої класифікації автори пропонують розрізняти дві форми рейдерства: "приховану" та "відкриту".

"Приховане" рейдерство характеризується такими діями зацікавленої сторони:

- сфабрикованими позовами до суду з вимогою погашення заборгованості;
- примусовим банкрутством чи розгортанням процедури санації підприємства через штучне погіршення його фінансового стану;
- використанням інформації від підставних працівників (корпоративне шпигунство) тощо.

Усі ці дії повністю чи частково суперечать чинному законодавству і не викривають попередніх намірів зацікавлених суб'єктів отримати у власність майно підприємства. "Приховане" рейдерство є характерним як для "сірого", так і для "чорного" рейдерства. Від того, який саме вид рейдерства використовується злочинним угрупованням, залежать і методи захоплення власності.